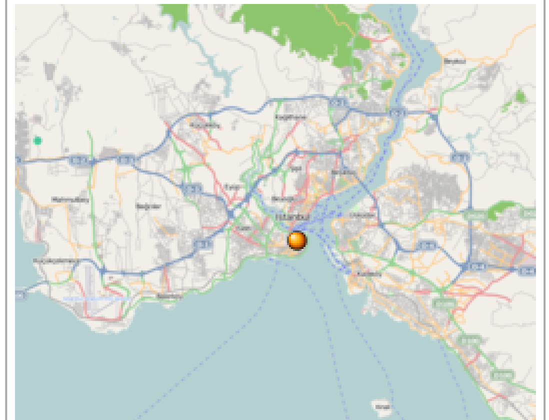
WIKIPEDIA

Hagia Sophia

De **Hagia Sophia** of **Aya Sophia** (Grieks: Ἁγία Σοφία; "heilige teken der wijsheid", Turks: Ayasofya) is een moskee, een voormalige christelijke kathedraal en voormalig museum in de Turkse stad Istanboel. Van 537 tot 1453 was het de grootste kathedraal ter wereld en van 1453 tot 1934 was het een islamitisch gebedshuis, en opnieuw een moskee vanaf 24 juli 2020. In de periode 1934-2020 was het een museum. Als kathedraal was hij niet gewijd aan een christelijke heilige, maar aan een van de eigenschappen die aan Christus toebedeeld worden, namelijk die van "Heilige Wijsheid" (Hagia Sophia), vandaar de naam.[1] De Hagia Sophia bevindt zich in het oude stadscentrum op het Europese deel, vlak bij de Sultan Ahmet Moskee, de Hippodroom en het Sarnici-waterreservoir. De wijk waar de Hagia Sophia ligt heet Sultanahmet. Het gebouw staat vanwege de bijzondere geschiedenis en architectuur op de werelderfgoedlijst van de UNESCO.

Hagia Sophia	
Onderdeel van de werelderfgoedinschrijving: **Historische gebieden van Istanboel**	
 Zicht op de Hagia Sophia van de zijkant	
Land	Turkije
Coördinaten	41° 1′ NB, 28° 59′ OL (https://tools.wmflabs.org/geohack/geohack.php?language=nl&params=41_0_31_N_28_58_48_E_type:landmark&pagename=Hagia_Sophia)
UNESCO-regio	Europa en Azië
Criteria	i, ii, iii, iv
Inschrijvingsverloop	
UNESCO-volgnr.	356 (http://whc.unesco.org/en/list/356)
Inschrijving	1985 (9e sessie)
Kaart	
	
UNESCO-werelderfgoedlijst	
Portaal Istanboel	

Inhoud

Geschiedenis

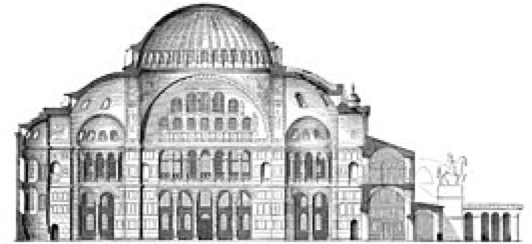
Het gebouw werd aanvankelijk opgetrokken als kathedraal van Constantinopel onder het Byzantijnse Rijk, nadat er op dezelfde plaats al twee eerdere kerken hadden gestaan. De eerste genaamd Megale Ekklesia ("Grote Kerk") werd in 360 gebouwd in opdracht van keizer Constantius II. Na beschadiging door brand en rellen in 404 liet keizer Theodosius II in 415 de tweede kerk bouwen, die in 532 bij het Nika-oproer werd verwoest. Keizer Justinianus I gaf hetzelfde jaar opdracht tot de bouw van het huidige gebouw, dat centraalbouw combineert met axiaalbouw.

Het werd in slechts vijf jaar geconstrueerd onder leiding van Isidorus van Milete en Anthemios van Tralles. Ze hadden geen bouwervaring. Tien van de circa 18 meter hoge donkergroene pilaren van het huidige gebouw zijn aan de tempel van Artemis in Efeze onttrokken.[noot 1] De koepelzaal is 55 meter hoog. Om het gewicht van het plafond van de koepelzaal te beperken werden holle bakstenen gebruikt die op het eiland Rodos waren gemaakt. In 537 werd

de kerk van de Heilige Wijsheid ingewijd.

Mozaïek in de Hagia Sophia

Doorsnee van de originele architectuur

Op 7 mei 558 stortte de koepel in, waarschijnlijk ten gevolge van een aardbeving het jaar voordien. Daarna is de koepel met iets kleinere diameter herbouwd. De diameter bedraagt 33 meter.

Vier zware bogen, die door contreforten of steunberen worden gesteund, dragen de gemetselde koepel. De druk van de koepel wordt door pendentieven (hoekzwik) op de gehele boog overgebracht. Deze bouwwijze, een *koepel op pendentieven*, is later vele malen herhaald.

De bouw was van grote betekenis voor de orthodoxe Kerk en het Byzantijnse Rijk en is het eerste voorbeeld van Byzantijnse architectuur. De Hagia Sophia was eeuwenlang de grootste kathedraal en meest belangrijke christelijke kerk ter wereld. De kathedraal was inwendig zo imposant en verwijzend naar de joodse tempel in Jeruzalem, dat keizer Justinianus zou hebben uitgeroepen "Geprezen zij God, dat ik waardig ben gevonden om zo'n werk te laten verrichten; ik heb Salomon overtroffen!"[2]

Nadat de kruisvaarders Constantinopel hadden ingenomen en hun leider Enrico Dandolo de keizerskroon had afgeslagen, kozen ze op 9 mei 1204 voor Boudewijn IX van Vlaanderen. Op 16 mei werd hij in de Hagia Sophia tot Latijnse keizer van Constantinopel gekroond. Dandolo overleed kort nadien en werd in de kerk begraven. Bij de herovering in 1261 maakten de Byzantijnen - de kruisvaardersgruwel indachtig - het graf leeg en gooiden ze zijn gebeente voor de honden.[3] De Ottomanen lieten het graf definitief verwijderen, maar in de 19e eeuw brachten Italiaanse restauratoren terug een merksteen aan in de vloer van de waarschijnlijke locatie (oostgalerij).[4]

Op 10 november 1452 richtten de Turken onder sultan Mehmet II een blokkade op rondom Constantinopel en trachtten de stad te veroveren. Toen de verdedigers inzagen dat de inname van Constantinopel nabij was, kwamen ze op 28 mei 1453 tezamen in de Hagia Sophia, baden tot God en schonken elkaar vergeving. Een dag later viel de stad. Na de verovering werd de Hagia Sophia een moskee en ging Aya Sofia heten. Hiervoor werd het gebouw voorzien van minaretten en werd het kruis op de centrale koepel vervangen door een halve maan. Binnenin werden zes platen met de namen van Allah, Mohammed en de vier rechtgeleide kaliefen aangebracht. De Byzantijnse muurschilderingen en mozaïeken werden met een witte pleisterlaag bedekt.

In 1934 werd de moskee door Mustafa Kemal Atatürk tot een seculier gebouw gemaakt en werd het een museum. Oude mozaïeken werden opnieuw zichtbaar gemaakt.

In 1985 werd het gebouw door de UNESCO tot werelderfgoed verklaard, samen met andere gebouwen in Istanboel.

De architectuur van de Hagia Sophia was de basis voor alle moskeeën die na de verovering van Constantinopel werden gebouwd in het Ottomaanse Rijk. Ook de latere Turkse moskeeën in Nederland werden gebouwd met een dominante koepelvorm.[noot 2]

Herbestemming tot moskee in 2020

In de 21e eeuw nam de roep om de Hagia Sophia opnieuw tot moskee te bestemmen toe. Eerder werd in 2011 de Hagia Sophiakerk van Iznik en in 2012 de Hagia Sophiakerk van Trabzon tot moskeeën omgedoopt. Die in Trabzon vanaf 2013.[5]

De regerende AKP van Recep Tayyip Erdoğan was een warm pleitbezorger van het idee om de Hagia Sophia in Istanboel om te dopen tot moskee. Ook de extreemrechtse MHP verklaarde zich voorstander: in november 2013 diende de MHP-politicus Yusuf Halaçoğlu een wetsvoorstel met die strekking in.[6][7] Tegenstanders zagen in de plannen een verdere poging tot islamisering van het land.[8] Uitlatingen van de Turkse vicepremier Bülent Arınç in november 2013 om van de voormalige kathedraal weer een moskee te maken, hebben geleid tot woordenwisselingen tussen Turkije en Griekenland.[9]

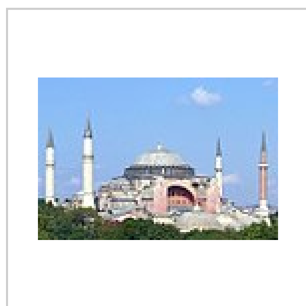
In juni 2020 werd het voorstel, waartegen internationaal steeds meer bezwaar werd gemaakt, door een erfgoedvereniging voorgelegd aan de Turkse Raad van State.[10][11] Op 2 juli 2020 oordeelde de Raad unaniem dat het decreet uit 1934 waarmee Atatürk de moskee tot een museum had gemaakt, nietig was.[12] Volgens de rechters ging het decreet in tegen het charter van de stichting in het leven geroepen door sultan Mehmet II bij de schenking van het gebouw, waarin een gebruik als openbare moskee was gestipuleerd. Op 10 juli droeg president Erdogan de Hagia Sophia per decreet over aan Diyanet. Onduidelijk was toen nog welke gevolgen de omvorming tot moskee zou hebben voor de fresco's en mozaïeken. De islam laat geen iconografie toe in gebedshuizen.

In de plannen van Diyanet en het Turkse ministerie van Cultuur en Toerisme worden de mozaïeken en fresco's tijdens het gebed verduisterd met een slim verlichtingssysteem. Een andere optie is om de mozaïeken en fresco's met gordijnen af te schermen.[13] Toeristen en personen die er komen bidden mogen elkaar niet hinderen.[14]

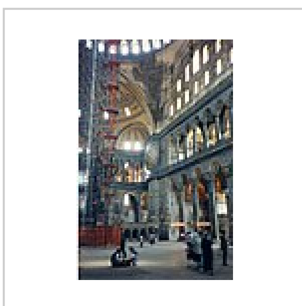
De UNESCO betreurde het besluit van de Turkse autoriteiten en waarschuwde Turkije geen fysieke veranderingen door te voeren zonder dit vooraf aan te geven.[15] De woordvoerder van president Erdoğan gaf op 10 juli 2020 aan dat de Hagia Sophia een erfgoed van heel de wereld blijft en de heropening van het eeuwenoude bouwwerk als moskee daar niets aan verandert.[14] Op 24 juli 2020 werd de Hagia Sofia weer een moskee.

Paus Franciscus betreurde de beslissing van de Turkse regering om van de Hagia Sophia een moskee te maken.

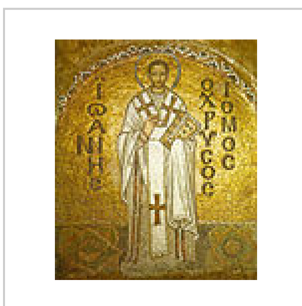
Afbeeldingen

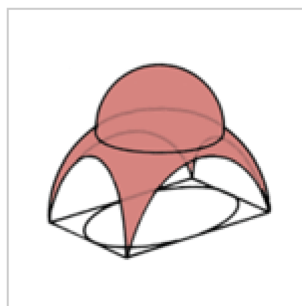
Hagia Sophia (2004)

Binnenzicht

Mozaïek van de Heilige Johannes Chrysostomus

Principe: koepel op pendentieven

Externe links

- (en) Website van het Hagia Sophia Museum (https://muze.gen.tr/muze-detay/ayasofya)
- (en) beschrijving (https://web.archive.org/web/20100418083034/http://gbgm-umc.org/umw/bible/procopius.stm) door Procopius, *Gebouwen* (De Aedificiis), uit 561.

- (en) 100 foto's van Dick Osseman (http://www.pbase.com/dosseman/istanbul_aya_sofia)
- (en) beschrijving met plattegronden (http://www.focusmm.com/civilization/hagia/welcome.htm)

Noten

1. De tempel van Artemis werd volledig afgebroken nadat dit wereldwonder eerst nog een tijd had dienstgedaan als prestigieuze kerk, maar door brand was verwoest.
2. Een voorbeeld is de Mevlana Moskee in Rotterdam en de gelijknamige in Konya, Turkije.

Referenties

1. Hatenboer, Michiel (1994) *Turkije* (ANWB-reisgids), p. 66-67
2. Hatenboer, Michiel (1994) *Turkije* (ANWB-reisgids), p. 67
3. Rolf Strootman, "Hippodroom wordt paardenplein. De wederopstanding van Constantinopel na 1453", in: Diederik Burgersdijk en Willemijn Waal (red.), *Constantinopel. Een mozaïek van de Byzantijnse metropool*, Leiden, 2011, blz 184-185
4. Rudolfo Gallo, "La tomba di Enrico Dandolo in Santa Sofia a Constantinople", in: *Rivista mensile della Citta di Venezia*, 1927, vol. 6, blz. 270–83
5. (en) Eden, Caroline, Turkey’s other Hagia Sophia, in Trabzon (https://www.theguardian.com/travel/2017/oct/25/turkey-other-hagia-sophia-trabzon-church-mosque). The Guardian (25 oktober 2017). Geraadpleegd op 12 juli 2020.
6. Turkey's nationalist party seeks prayers in the Hagia Sophia (http://www.hurriyetdailynews.com/turkeys-nationalist-party-seeks-prayers-in-the-hagia-sophia.aspx?PageID=238&NID=57632&NewsCatID=338). Hürriyet Daily News (9 november 2013).
7. Susanne Güsten, Museum oder Moschee? – Nationalisten wollen die Hagia Sophia in Istanbul für Muslime zum Gebet öffnen (http://www.deutschlandradiokultur.de/tuerkei-museum-oder-moschee.1013.de.html?dram%3Aarticle_id=272987). Deutschlandradio Kultur (25 december 2013).
8. 'Hagia Sophia moet weer moskee worden' (http://www.lc.nl/algemeen/buitenland/hagia-sophia-moet-weer-moskee-worden-16368903.html). Leeuwarder Courant (16 november 2013).
9. Ruzie Griekenland en Turkije over Hagia Sophia (http://www.katholieknieuwsblad.nl/nieuws/item/4807-ruzie-griekenland-en-turkije-over-hagia-sophia.html). Katholiek Nieuwsblad (21 november 2013).
10. Hagia Sophia mogelijk snel weer moskee, 'christelijke symbolen onder het cement' (https://nos.nl/artikel/2338850-hagia-sophia-mogelijk-snel-weer-moskee-christelijke-symbolen-onder-het-cement.html), NOS Nieuws, 28 juni 2020.
11. Plan van Turkije om Hagia Sophia om te toveren tot moskee stuit op steeds meer internationale kritiek (https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/plan-van-turkije-om-hagia-sophia-om-te-toveren-tot-moskee-stuit-op-steeds-meer-internationale-kritiek~b1a57521/), de Volkskrant, 6 juli 2020.
12. Hagia Sophia: Erdogan signs order to convert museum into mosque (https://www.middleeasteye.net/news/hagia-sophia-turkey-court-rules-mosque), Middle East Eye, 10 juli 2020
13. (tr) Ordu, Emre, Ayasofya İbadete Açıldı, Peki Mozaikler Ne Olacak? (https://onedio.com/haber/ayasofya-ibadete-acildi-peki-mozaikler-ne-olacak-911062). Onedio (11 juli 2020). Geraadpleegd op 12 juli 2020.
14. (nl) Erdogan bezweert: ’Hagia Sophia ook als moskee voor iedereen’ (https://www.telegraaf.nl/nieuws/1532016046/erdogan-bezweert-hagia-sophia-ook-als-moskee-voor-iedereen). *De Telegraaf* (10 juli 2020). Geraadpleegd op 12 juli 2020.
15. (en) UNESCO, UNESCO statement on Hagia Sophia, Istanbul (https://en.unesco.org/news/unesco-statement-hagia-sophia-istanbul). UNESCO (10 juli 2020). Geraadpleegd op 12 juli 2020.

Mediabestanden die bij dit onderwerp horen, zijn te vinden op de pagina ***Ayasofya*** op Wikimedia Commons.

Werelderfgoed in Turkije

Nationaal park Göreme en de rotsen van Cappadocië · Grote Moskee en Hospitaal van Divrigi · Historische gebieden van Istanboel · Hattusha, hoofdstad van de Hittieten · Nemrut Dağı · Hierapolis Pamukkale · Xanthos-Letoon · Safranbolu · Archeologisch Troje · Selimiye-moskee en

zijn sociaal complex · Site van Çatal Hüyük · Bursa en Cumalıkızık: de geboorte van het Ottomaanse Rijk · Pergamon en zijn veelgelaagde cultuurlandschap · Cultuurlandschap van het Fort van Diyarbakır en de tuinen van Hevsel · Efeze · Archeologische site van Ani· Aphrodisias · Göbekli Tepe